

Aleksander Andrzejewski, Aldona Andrzejewska

Janiszewo, gm. Lubraniec, woj.
włocławskie, AZP 51-42/32

Informator Archeologiczny : badania 27, 111-112

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Hutki, st. 3
gm. Bolesław, woj. katowickie
AZP 97-52/26

Konserwator Zabytków Archeologicznych w Katowicach

Badania prowadzili mgr mgr J. Pierzak i D. Rozmus. Finansowane przez Kopalnię Piasku „Szczakowa” w Jaworznie. Pierwszy sezon badań. Osada hutnicza — XV-XVI w.

W lipcu 1993 r. przeprowadzono na terenach eksploatacyjnych kopalni piasku „Szczakowa” ratownicze badania wykopaliskowe, którymi objęto zachodni profil piaskowni na długości 30 m. Odkryto tu fragm. drewnianej rynny doprowadzającej wodę z pobliskiego stawu do płuczek oraz belki stanowiące pozostałości po bliżej nieokreślonej konstrukcji.

Rynna doprowadzająca wodę do płuczek wykonana była z desek ustawionych pionowo, jedna nad drugą, pomiędzy pionowymi palikami. Szerokość jej wynosiła 1,6 m, dno wyłożone było tłustą gliną. Fragment ceramiki odkryty na dnie rynny pozwala datować ją na w. XVI. Doprowadzała ona wodę z niezbyt odległego stawu, którego ślady w postaci namulisk i dużego pokładu torfu odkryto w profilu piaskowni. Woda płynęła do właściwych koryt-płuczek, które wykonane były z jednego pnia drzewa. W nich płukano z gliny, ziemi i innych zanieczyszczeń galenę.

Dwa koryta odkryto poza wschodnią krawędzią piaskowni. Jedno z nich, stosunkowo dobrze zachowane, miało 4,4 m długości i 75-80 cm szerokości, przy czym wewnątrz miało 55 cm szerokości. Koryta takie znane są ze źródeł ikonograficznych, głównie z dzieła *De re metalica* Agricoli z 1556 r.

Na wschodniej stronie piaskowni, poza jej krawędzią, założono 6 sond badawczych. W jednej z nich natrafiono na pozostałości stosu hutniczego do wytapiania ołowiu z wysokogatunkowej rudy. Stos miał zarys prostokątny.

Materiał ceramiczny odkryty w bezpośrednim sąsiedztwie stosu (m.in. kaffe) oraz z innych sond można datować na 1. poł. XVI w. W obrębie stosu natrafiono na grudki ołowiu.

W wyniku prac badawczych udało się zrekonstruować cały proces hutniczy, od momentu przywiezienia rudy wydobytej z kopalni w sąsiednim Starym Olkuszu, poprzez płukanie, sortowanie i wytop, do uzyskania gotowego surowca. Część surowca w postaci brył ołowiu zwanych bochnami przewożono do odległego o około 6 km Olkusza, skąd wywożono go do Krakowa. Część natomiast wykorzystywana była do odciągania srebra na miejscu, tj. na terenie osady w Hutkach.

Badana osada datowana jest wstępnie na w. XVI, przy czym nawarstwiała się ona na wcześniejsze, XV-wieczne osadnictwo, również związane z działalnością przemysłową.

Materiały przekazane zostały do Muzeum Śląskiego w Katowicach.

Badania będą kontynuowane.

Janiszewo
gm. Lubraniec, woj. wrocławskie
AZP 51-45/32

Uniwersytet Łódzki Katedra Archeologii

Badania prowadził mgr Aleksander Andrzejewski przy współudziale mgr Aldony Andrzejewskiej. Finansowane przez Wojewodę Wrocławskiego i Uniwersytet Łódzki. Dwa dwory na kopcach od ok. 1400 do ok. 1700 r.

W trakcie penetracji terenowej prowadzonej przy realizacji problemu warzelnictwa soli w Zgłowiączce na Kujawach, w miejscowości Janiszewo (1,5 km na południe od Zgłowiączki) stwierdzono istnienie trzech wzniesień ulokowanych nad rzeką Zgłowiączką w zabag-

nionych łąkach, z licznym materiałem ceramicznym naczyniowym na powierzchni. Sytuacja terenowa jednoznacznie wskazywała na istnienie tutaj w okresie średniowiecza i nowożytności osadnictwa obronnego. W archiwaliach nie znaleziono informacji o dworach.

W wyniku przeprowadzonych badań o charakterze sondażowym uzyskano dane wskazujące na istnienie przynajmniej dwóch faz użytkowania obiektów. Pierwsza faza dotyczy dwóch mniejszych wzniesień, położonych bliżej rzeki, otoczonych całkowicie mokradłami. Na jednym z nich ułokowano ok. 1400 r. drewniany dwór otoczony palisadą. Materiał ceramiczny naczyniowy wydobyty z warstw wskazuje na użytkowanie obiektu do ok. 1600 r. Na drugim wzniesieniu stwierdzono występowanie ceramiki naczyniowej odpowiadającej chronologicznie opisanemu wyżej obiektowi, aczkolwiek w sondażowym wykopie i odwiertach nie uchwycono nawarstwień kulturowych. Druga faza wiąże się z ułokowanym na trzecim, najwyższym wzniesieniu dworu, prawdopodobnie murowanego, o czym świadczą wyorywane przez rolników liczne cegły i kamienie. Wykop sondażowy pozwolił stwierdzić istnienie negatywu fundamentu jakiegoś budynku i przylegającej doń szachulcowej dobudówki. Zakres prac nie pozwala na dalej idące analizy i wnioskowania. Na podstawie uzyskanego materiału ceramicznego naczyniowego można wstępnie datować obiekt na XVII w., kres jego istnieniu położył pożar.

Pierwsze, drewniane założenie obronne należy wiązać z wymienianym w księgach sądowych brzeskich Janem z Janiszewa herbu Rola. Janiszewscy władali Janiszewem do poł. XVI w., później wieś była własnością Kobielnickich herbu Godziemba. Od poł. XV w. połowa wsi należała do Stanisława z Lubrańca, prawdopodobnie z początkiem XVII w. cała stała się własnością tego rodu. Budowę murowanego dworu przypisać można zapewne Dąbskim (Dąbskim) herbu Godziemba — jednej z najzamożniejszych rodzin kujawskich. W Janiszewie znajdowałyby się kolejna, trzecia po Lubrańcu i Śmiłowicach ich siedziba na Kujawach.

Łącznie wykonano na trzech obiektach 261 odwiertów i przebadano wykopami powierzchnię 35 m².

Badania będą kontynuowane w przyszłym roku w celu pełniejszego rozpoznania założeń obronnych.

Jankowo Dolne, st. 21
gm. Gniezno, woj. poznańskie
AZP 49-35/146

Muzeum Początków Państwa Polskiego
w Gnieźnie

Badania prowadził mgr Czesław Strzyżewski. Finansowane przez Konserwatora Zabytków Archeologicznych na woj. poznańskie i Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie. Czwarty sezon badań. Zabudowa dworska z późnego średniowiecza i czasów nowożytnych, punkt osadniczy kultury pomorskiej, osada wczesnośredniowieczna.

Badania skoncentrowano na terenie ruin dworu, którego fundamenty kamienne z XVI w. były wykorzystane w XVII i 1. poł. XVIII w. Założono 2 wykopy i 5 sondazy o łącznej powierzchni 127 m². Wyeksplorowano ponad połowę gruzowiska dworu, spalonego ok. poł. XVIII w.

Fundament miał wymiary 8,12 (południowy zachód-północny wschód) x 7,4-7,6 m, a grubość jego wynosiła 0,6-1,1 m. Wypełnisko w postaci przepalanej gliny, ziemi, spalonego drewna z kilku poziomów budowli, zapewne piętrowej, miało miąższość 2,4-2,54 m. W glinie spajającej kamienie fundamentu znaleziono ułamki cegieł gotyckich oraz kafli z końca XV w., w tym jeden z kopijnikiem trzymającym tarczę z herbem Nałęcz. Natomiast w zwalisku wnętrza piwnicy dworu odkryto duże ilości ceramiki naczyniowej oraz kafle garnkowe i płytowe z XVII w., a wśród nich okazy z herbem Rawicz, jak również ułamki malowanych kafli z XVIII w. Wydobyto również fragm. naczyń szklanych, szyb okiennych, płytek posadzkowych i cegieł oraz kości zwierzęce i drewno. Znaleziono liczne